

فهرست مطالب

مقدمه.....	۹
فصل اول: تبیین مفاهیم و پیشینه تاریخی.....	۱۳
مبحث اول: مفهوم شناسی واژگان.....	۱۳
گفتار اول: انصاف.....	۱۳
بند اول: مفهوم لغوی.....	۱۳
بند دوم: مفهوم اصطلاحی.....	۱۵
الف) تعریف فقهی انصاف.....	۱۵
ب) مفهوم شناسی حقوقی انصاف.....	۱۶
گفتار دوم: تفاوت و تشابه انصاف با واژگان مشابه.....	۱۸
بند اول: انصاف و احسان.....	۱۹
بند دوم: انصاف و قسط.....	۲۰
بند سوم: انصاف و عدالت.....	۲۱
بند چهارم: انصاف و مساوات.....	۲۹
بند پنجم: انصاف و قاعده عدل.....	۳۱
مبحث دوم: بررسی روند پژوهی و تحولات تاریخی انصاف‌ورزی.....	۳۳
گفتار اول: سیر تحولات مفهومی و کاربردی انصاف در ادیان الهی.....	۳۴
بند اول: انصاف‌ورزی در یهودیت.....	۳۴
بند دوم: انصاف‌ورزی در مسیحیت.....	۳۵
بند سوم: انصاف‌ورزی در سرزمین وحی قبل از مبعث.....	۳۶
بند چهارم: انصاف‌ورزی در عصر نبوی.....	۳۷
بند پنجم: انصاف‌ورزی در عصر امامان.....	۳۹
الف) قضاوت‌های ائمه (ع).....	۳۹
ب) سیره عملی ائمه (ع).....	۴۱
گفتار دوم: سیر تحول تاریخی انصاف‌ورزی در نظام‌ها و مکاتب حقوقی.....	۴۲
بند اول: حقوق خارجی.....	۴۲
بند دوم: سیر تحول تاریخی انصاف‌ورزی در نظام حقوقی ایران.....	۴۶
الف) انصاف‌ورزی در قوانین پیش از انقلاب اسلامی.....	۴۶
ب) انصاف‌ورزی در قوانین پس از انقلاب اسلامی.....	۴۸
بند سوم: هیأت منصفه در محاکم کشورهای خارجی و ایران.....	۵۰

فصل دوم: جایگاه و ماهیت فقهی، حقوقی و اخلاقی انصاف‌ورزی.....	۵۳
مبحث اول: دیدگاه فقهی.....	۵۳
گفتار اول: جایگاه انصاف‌ورزی در صدور فتاوی و احکام فقهی.....	۵۴
گفتار دوم: معانی و کاربرد انصاف‌ورزی در فقه.....	۵۶
گفتار سوم: اصل یا قاعده فقهی بودن انصاف.....	۵۹
بند اول: قاعده فقهی بودن انصاف.....	۶۰
الف) مفهوم قاعده.....	۶۰
ب) ویژگی‌های قاعده فقهی.....	۶۲
۱. کلی بودن و قابلیت تطبیق بر موارد متعدد.....	۶۲
۲. شرعی بودن.....	۶۲
۳. متضمن حکم الزامی.....	۶۳
۴. تطبیق بر مصادیق جزئی.....	۶۳
۵. قابل استفاده برای مجتهد و مقلد.....	۶۳
بند دوم: اصل بودن انصاف.....	۶۴
گفتار چهارم: تعارض انصاف با دلیل نقلی.....	۶۶
بند اول: تقدم نصوص بر انصاف.....	۶۷
بند دوم: تقدم انصاف بر ظهور دلیل نقلی.....	۶۹
مبحث دوم: انصاف‌ورزی از دیدگاه اجتماعی، اخلاقی و فلسفی.....	۷۳
گفتار اول: انصاف‌ورزی از دیدگاه اجتماعی.....	۷۳
گفتار دوم: انصاف‌ورزی از دیدگاه فلسفی و کلامی.....	۷۵
گفتار سوم: انصاف‌ورزی از دیدگاه اخلاقی.....	۷۸
گفتار چهارم: انصاف‌ورزی از دیدگاه وجدان.....	۸۰
مبحث سوم: انصاف‌ورزی از منظر حقوقی.....	۸۸
گفتار اول: جایگاه انصاف در وضع قانون.....	۸۸
گفتار دوم: انصاف‌ورزی در تفسیر قانون.....	۹۲
بند اول: عدم امکان انصاف‌ورزی در تفسیر قانون از دیدگاه قانون‌گرایی.....	۹۲
بند دوم: امکان انصاف‌ورزی در تفسیر قانون از دیدگاه ابزارگرایی.....	۹۵
فصل سوم: مبانی و مستندات پذیرش انصاف در فقه و حقوق.....	۹۹
مبحث اول: مبانی و مستندات فقهی انصاف.....	۹۹
گفتار اول: بررسی ادله اربعه.....	۹۹
بند اول: کتاب.....	۹۹

فهرست مطالب □ ۷

الف) آیه ۹۰ سوره نحل.....	۱۰۰
ب) آیه ۵۸ سوره نساء.....	۱۰۱
ج) آیات ۸۲ سوره مائده؛ ۷۵ سوره آل عمران و ۸ سوره مبارکه ممتحنه.....	۱۰۲
بند دوم: سنت.....	۱۰۳
بند سوم: اجماع.....	۱۰۷
بند چهارم: دلیل عقلی.....	۱۰۸
بند پنجم: بنای عقلاء.....	۱۰۹
گفتار دوم: سایر ادله و مؤیدات.....	۱۱۱
بند اول: اصول اخلاقی و انسانی.....	۱۱۱
بند دوم: عدالت ترمیمی.....	۱۱۳
بند سوم: قواعد فقهی.....	۱۱۴
الف) قاعده لاضرر.....	۱۱۴
ب) قاعده عسر و حرج.....	۱۱۷
ج) حرمت اکل مال به باطل.....	۱۱۸
مبحث دوم: مبانی و مستندات حقوقی انصاف.....	۱۱۹
گفتار اول: قوانین موضوعه.....	۱۱۹
بند اول: قوانین داخلی.....	۱۱۹
بند دوم: قوانین کشورهای خارجی.....	۱۲۱
بند سوم: قوانین بین‌المللی.....	۱۲۲
گفتار دوم: دکترین حقوقی.....	۱۲۳
گفتار سوم: انصاف در رویه قضایی.....	۱۲۵
بند اول: رویه قضایی ایران.....	۱۲۵
بند دوم: در رویه قضایی سایر کشورها.....	۱۲۷
فصل چهارم: آسیب‌شناسی و راهکارهای برقراری مصادیق انصاف.....	۱۲۹
مبحث اول: مصادیق و آثار انصاف در متن قوانین.....	۱۲۹
گفتار اول: مصادیق و آثار انصاف در قوانین خانواده.....	۱۲۹
بند اول: انصاف در اذن پدر در نکاح دختر بالغه‌ی رشیده.....	۱۳۰
بند دوم: انصاف در زمان درخواست مهریه.....	۱۳۲
بند سوم: انصاف در عدم پرداخت نفقه زوجه.....	۱۳۵
بند چهارم: انصاف توسط زوج در زمان استفاده از حق سرپرستی.....	۱۳۶
بند پنجم: انصاف در ارث زن.....	۱۳۷
بند ششم: انصاف در وصیت به زوجه.....	۱۴۱

- گفتار دوم: مصادیق و آثار حقوقی انصاف در قوانین مدنی و تجاری..... ۱۴۲
- بند اول: انصاف در پرداخت دین دیگری بدون اذن و فسخ معامله..... ۱۴۲
- بند دوم: انصاف در مسئولیت مدنی..... ۱۴۲
- بند سوم: انصاف در عدول از اصل حال بودن دیون..... ۱۴۳
- بند چهارم: انصاف مبنای رجوع طلبکاران به شریک خود در طلب مشاع..... ۱۴۴
- بند پنجم: پرداخت دیون طلبکاران تاجر ورشکسته به نسبت طلب آنها..... ۱۴۶
- گفتار سوم: مصادیق و آثار حقوقی انصاف در قوانین جزایی..... ۱۴۶
- بند اول: حق ولایت و رعایت انصاف در قصاص..... ۱۴۶
- بند دوم: ناسازگاری نهاد عاقله با انصاف..... ۱۴۷
- مبحث دوم: مصادیق و آثار انصاف در تفسیر قوانین و آرای قضایی..... ۱۵۰
- گفتار اول: تفسیر و تعیین مصادیق انصاف توسط دادرس..... ۱۵۰
- گفتار دوم: مصادیق و آثار انصاف در آرای قضایی..... ۱۵۲
- بند اول: انصاف در شیوه جبران خسارت در حوادث رانندگی..... ۱۵۲
- بند دوم: انصاف در رأی شماره ۱۰۶-۳۵ شعبه ۴ دادگاه بخش تهران..... ۱۵۳
- بند سوم: انصاف در رأی ۸/۳۴ شعبه هشتم دیوان عالی کشور..... ۱۵۴
- بند چهارم: انصاف در عدم پذیرش درخواست مطالبه نفقه زوجه..... ۱۵۴
- بند پنجم: انصاف در حق حبس زوجه با وجود تقسیط مهر..... ۱۵۶
- بند ششم: انصاف در رأی تجدیدنظر مزایده..... ۱۵۷
- فهرست منابع..... ۱۶۱